

Müze ile Eğitim Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma

Creating Cultural Heritage Consciousness on Middle School Students Through Museum Education

Handan BÜLBÜL¹

Geliş Tarihi: 13.10.2016 / Düzenleme Tarihi: 24.11.2016 / Kabul Tarihi: 25.11.2016

Özet

Kültürel mirasın korunması ve yeni nesillere aktarılmasında müzelerin ayrıcalıklı bir işlevi bulunmaktadır. Zaman ve mekânda dağınık olarak bulunan nesnelere bir araya getirilerek geçmişle bu gün arasında köprü kuran müzeler, öğrenciyi yaşayarak öğrenme olanağı sunması nedeniyle etkili bir okul dışı eğitim ortamlarıdır. Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerine kültürel mirasın müze ile eğitim yoluyla nasıl aktarılabilirliğine yönelik planlı bir müze gezisi örneği hazırlanmıştır. Tümevarımsal bir yaklaşım benimsendiği için çalışma, temel nitel araştırma yöntemiyle desenlenmiştir. Çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniğiyle toplanmış, verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Örnek müze gezisi planlaması; müze gezisi öncesi hazırlıklar, müze ortamındaki etkinlik süreci, müzedeki inceleme sonrası sanatsal uygulama süreci aşamaları ile açıklanmıştır. Planlamanın müze gezisi öncesi hazırlıklar aşaması, izin işlemleri, araç temini, müze hakkında bilgilendirme, müze rehberi hazırlamayı içermiş, müze ortamındaki etkinlik süreci; öğrencilerin müzedeki eserlerle ilgili sanat tarihi bilgisi edinebilme, seçtikleri bir eseri derinlemesine inceleyebilme ve bu eserin çizimlerini yapmaya ilişkin planlamalarla açıklanmıştır. Müzedeki inceleme sonrası sanatsal uygulama süreci ise öğrencilere, müzede inceledikleri eserin üç boyutlu uygulamasını yaptırma şeklinde biçimlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müze ile eğitim, kültürel miras, arkeoloji müzesi, etnografya müzesi.

Abstract

Museums play an indispensable part in the preservation and handing down of cultural heritage to new generations. Building a bridge between the past and the present by putting together objects scattered in time and place, museums create an effective environment for non-formal education. This study aims to provide an example of a planned museum tour to describe how information on cultural heritage can be provided to middle school students through museum education. Adopting an inductive approach, the design for this study was based on basic qualitative methods. Data was compiled by document analysis, and analyzed through descriptive analysis methodology.

The example of museum tour plan provided in this study consisted of three stages: pre-tour preparations including obtaining of permission from relevant authorities for the tour, hiring of shuttle bus, briefing on, and the preparation of a guide of the museum; activities in the museum setting, including providing students with information on the history of the artefacts, the opportunity to analyze an artefact they choose, and to make drawings of that artefact; and post-tour artistic production aiming to have the students produce the artefacts they have chosen in three-dimensional form.

Keywords: Museum education, cultural heritage, archeological museum, ethnography museum.

Giriş

Toplumlar sürekli üretme ve bu üretimlerini biriktirme eğilimindedirler. Bu eğilim, kendi içinde aktarımı da beslemektedir. Binlerce yıldır oluşturulan bilgi, kültür ve sanatı içeren birikiminin yeni nesillere aktarımı, gelişme ve ilerlemeyi sağlamaktadır. Bireyin var olduğu dündeki ve bugündeki kültürünü anlaması, anlamlandırması ve var olanın üzerine yeni şeyler eklemesinin en işlevsel yollarından biri de yaşadığı topraklardaki kültürel varlıklara yönelik bilinç oluşturulmasıdır. Kültürel mirasın korunduğu arkeoloji ve etnografya müzeleri yoluyla verilecek eğitim, kültür varlıklarının korunmasında etkili bir yöntem olarak düşünülmektedir.

¹ Yazışma Adresi: Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Giresun, Türkiye.
E-Posta: handanbulbul05@hotmail.com.

Toplumların biriktirdiği somut ve somut olmayan tüm kültürel değerler, kültür mirası olarak adlandırılır ve toplumun ilerleyebilmesi için sonraki kuşaklara aktarılmasını gerekli kılar. Can (2009: 3), kültürel mirası; geçmişten miras alınan ve geleceğe miras bırakılmak istenen, insanlar tarafından yapılmış her türlü somut varlığı olan eserler ve bir topluma ait değerler bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu miras, binaları, tarihi yerleri, anıtları ve insan eliyle yapılmış olan her şeyi kapsayan ve gelecek nesiller için korunması, saklanması önemli görülen eserlerdir.

Kültürel mirasın korunması ve yeni nesillere aktarılmasında müzelerin ayrıcalıklı bir işlevi bulunmaktadır. Müzeler; kültür ve doğa varlıklarını içeren ve insanlarca değerli görülen nesnelere toplandığı, sergilendiği, bilimsel, eğitici ve tanıtıcı nitelikte olan açık ya da kapalı alanlardır (Artut, 2007: 104; Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 70). Zaman ve mekânda dağınık olarak bulunan nesnelere bir araya getirilerek ziyaretçilerin zevk alacağı şekilde düzenli olarak sergileyip, geçmişle bugün arasında köprü kurmaktadır (Gerçek, 1999: 11). Bu nedenle de yaşayan veya yaşamayan uygarlıkların tüm mirasını yeni nesillere aktaran önemli kurumlar olarak değerlendirilmektedir.

İnsanların kendi tarihleri boyunca unutulmaya ve unutmaya karşı direniş içinde olmaları onları, her türlü belge, bilgi ve nesneyi kendinden sonraki nesillere iletebilme yeteneği geliştirmeleri sonucunu doğurmuştur ki bu da tarih yazıcılığını, kütüphaneleri ve müzeleri ortaya çıkarmıştır. Müzelerin bir diğer ortaya çıkış nedeni ise insanların değerli ve nadir olan nesnelere biriktirme ve saklama tutkusudur (Gerçek, 1999: 2-3). Maddi servetlerine manevi bir boyut katmak isteyen zenginlerin, ender ve ilginç bulunan çeşitli nesnelere bir araya getirilerek özel koleksiyonlar oluşturmaları müzeciliğin başlangıcı sayılmaktadır (Shaw, 2004: 9). M.Ö. III. yy.'ın ortalarında İskenderiye'de Museion- Musa'lar mabedi adı verilen sarayda açılan sergi alanı ise tarihteki ilk müze olarak görülmektedir. 17- 18. yy.'lar ise eski eser toplama merakının ve koleksiyonculuğun oldukça geliştiği, büyük saraylarda bulunan koleksiyonların konularına göre sistematik olarak gruplandırıldığı dönemler olmuştur. Koleksiyonların çoğalıp zenginleşmesine rağmen, çok az kişi tarafından görülmesi halkın gezebileceği müzeler oluşturma fikrinin gelişmesine olanak sağlamış, koleksiyonların bağışlanması ve satılması yoluyla sanat galerileri ve müzeler kurulmuş, böylelikle koleksiyonlar devlet himayesi altına girmiştir (Gerçek, 1999: 1-5). 20. yüzyıla gelindiğinde ise müze, sergi ve koleksiyonların sergilendiği mekânlar olmanın ötesine geçerek bir araştırma mekânı ve bilginin tartışılıp yorumlandığı bilimsel bir kurum haline almıştır. Bireylerin, herhangi bir kültürü anlama ve anlamlandırma çabası, geçmiş kültürlerle dayalı gelecek özelemleri, modern yaşamın karmaşasından bir süreliğine kaçış isteği gibi çeşitli nedenler müzeye duyulan ihtiyacı artırmıştır. Müzelerin devlet himayesine girmesiyle ziyaretçiler sergilenen nesnelere kendi servetini, kudret ve ihtişamı görmüş, insanlık tarihinin oluşturduğu eserlerin kendi elinde olduğuna inanmıştır. Bu da müzelerin, geçmiş ve geleceğin temsil edildiği yer, bir bilgi deposu, zaman ve mekânın kontrol altına alınarak denetlenebildiği bir alan olduğu algısını doğurmuştur (Gümü, 2013: 11).

Yaşadığımız çağda her ülke, sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları korumak ve uluslararası alanda tanıtabilmek için çaba göstermektedir. Ekonomik yönden büyük masraflar gerektiren bu çaba; mevcut değerleri gelecek nesillere aktarabilme, medeniyetler arası mücadelede üstünlük kurma ve ülkeler arasında itibarlı bir konuma sahip olma arzudur (Akt. Akpınar, 2007: 82).

Türkiye'de Kültürel Miras'ın korunması ve yeni nesillere ulaştırılmasında, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı görev üstlenen iki önemli kurumdur. "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile Kültür ve Turizm Bakanlığı; kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmeyi görevleri arasına almıştır (KTB, 1983). Kültürel mirasın fiziki olarak korunması, yasalar çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görevleri arasında yer almasına karşın, bu mirası koruyup gözetleme bilincini taşıyan bireyler yetiştirmek kuşkusuz ki eğitim kurumlarının sorumluluğundadır. Nitekim Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında, "Türk milletinin bütün fertlerini; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan... yurttaşlar olarak yetiştirmek" hükmü yer almaktadır (MEB, 1973). Bu amaç, ulusal kültürün değerini bilen bireyler yetiştirmenin milli eğitimin ana hedeflerinden birisi olduğunu göstermektedir.

Müzelerin eğitim işlevi, onu okul programlarının bir parçası haline getirmiştir. Türkiye'deki ortaokul ders programlarında da müze ile eğitim konularına yer verilerek müzeler yoluyla öğrenmeyi sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, başta görsel sanatlar ve sosyal bilgiler dersleri olmak üzere hayat bilgisi, matematik, Türkçe, fen ve teknoloji, derslerinin öğretim programlarında yer alan çeşitli konuların müze eğitimi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

MEB Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içinde "müze ile eğitimin hedefi şöyle açıklanmıştır:

- Kültürel varlıkları, tarihî eserleri anlama, koruma, değerlendirme ve yorumlama becerisi ile zaman ve mekân algılama becerisi gelişmiş,
- Kültürel ve kültürler arası hoşgörü becerisi kazanmış, kendilerini çevreleyen dünyaya karşı görsel farkındalıkları olan,

•Geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurabilen, arşivleme bilincine sahip, toplumsallaşmış, bireyler yetiştirmektir (MEB, 2008).

Görsel sanatlar eğitimi, bireyin kültür ve sanata karşı duyarlı bir biçimde yetiştirilmesinde işlevsel bir rol oynamaktadır. Nitekim ilkököl ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarından birisi de “Kültürel Miras” olarak tanımlanmıştır. Dersin genel amaçları arasında ise, kültürel mirasa değer vermenin önemini kavratma yer almaktadır (MEB, 2013). Kültürel Miras öğrenme alanında öğrencilerin;

- Tarihî süreç içerisinde Türk kültürü başta olmak üzere farklı toplum ve kültürlerde ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri,
- Sanat ile kültürün birbirini şekillendirdiğini ve yansıttığını kavramaları,
- Müze, ören yerleri, tarihî mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür-sanat eserlerini incelemeleri,
- Sanatın farklı duygu, düşünce ve inanışları iletmede bir araç olduğunu anlamaları,
- Görsel sanatların geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören araçlardan biri olduğunu kavramaları,
- Müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirmeleri,
- Görsel sanatların tarihsel sürecini incelemeleri,
- Kültür-sanat örneklerini incelemeleri, analiz etmeleri ve yorumlamaları amaçlanmıştır (MEB, 2013).

Eğitimin yaşamın her alanında ve her zaman gerçekleşen bir süreç olduğu kabul edildiğinde okullarla sınırlı kalmayıp, okul dışı kurumlara da devamlılığı sağlanmalıdır (Erdoğan, 1995: 18). Müzeler ise en işlevsel okul dışı kurumlar olarak değerlendirilebilir. Müzelerin eğitimdeki en önemli ayrıcalığı, öğrenciye yaşayarak öğrenme olanağı sunmasıdır. Soyut bir öğrenmenin ötesinde; görerek, dokunarak geçmiş dönemlere ait eserleri inceleme, öğrenenlerin öğrenilecek konuya araştırma ruhu ile yaklaşmalarını olanaklı kılmaktadır (Seidel ve Kenneth, 1999). Bilgi biriktirme işlemini eğitim ile birleştiren ve gerçek anlamda bir okul vazifesi görerek çağdaş yurttaş yetiştirme görevini de üstlenen müzeler, kendilerini ziyaret eden halka teşhirindeki nesnelere aracılığı ile tarih ve kültüre dokunma imkânı sunmaktadır. Müze ile eğitim, kültürel varlıkları, eski eserleri anlama, koruma ve yaşatma, kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü bir yaklaşımla tanımayı sağlamaktadır. Bu da müzenin kültürlerarası anlayış ve duygudaşlık geliştirme gibi hedeflere hizmet etmesini beraberinde getirmektedir (San, 2008: 149).

Anadolu toprakları, tarih öncesinden başlayarak günümüze kadar pek çok uygarlığa ev sahipliği yapması nedeniyle kültürel miras birikiminde dünyanın en zengin bölgelerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Bu ayrıcalıklı durum Türkiye’de müzeyle eğitim için zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Öğrencilerin Türkiye’deki müzelerde bulunan eserleri tanımaları ve içselleştirmeleri kültür aktarımında etkili bir araç olarak görülerek çalışmanın çıkış noktasını belirlemiştir.

1. Çalışmanın Amacı

Müze yoluyla eğitimle bütünleştirilen ortaokul görsel sanatlar dersi kültürel miras öğrenme alanına yönelik bir uygulama önerisi hazırlamak bu çalışmanın amacını oluşturmuş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Müze gezisi öncesindeki hazırlıklar nasıl düzenlenebilir?
2. Müze ortamındaki etkinlik süreci nasıl düzenlenebilir?
3. Müze incelemesi sonrasındaki nasıl bir uygulama süreci oluşturulabilir?

2. Yöntem Model

Çalışma, temel nitel araştırma yöntemiyle desenlenmiştir. Temel nitel araştırmalarda, araştırmacı, bir görüşünün anlamını inşa ederek anlamaya çalışmaktadır (Merriam, 2013: 22). Ortaokul öğrencilerine kültürel mirasın planlı bir müze gezisi ile nasıl aktarılacağına yönelik tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmesi nedeniyle bu çalışmada, temel nitel araştırma yönteminin uygun olacağına dair kanaat getirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Diğer tüm nitel araştırmalarda olduğu gibi temel nitel çalışmalarda da veriler görüşme, gözlem ve doküman analizi şeklinde toplanabilir (Merriam, 2013: 23). Araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan (Yıldırım ve Şimşek 2011:188) doküman incelemesinin, bu çalışmanın amacına bağlı alt amaçlara yanıt verebileceği düşünülmüştür. Öncelikli olarak müzeyle eğitime yönelik lisansüstü tezlerdeki müze gezisine yönelik planlamalar incelenmiştir. Sonraki aşamada, örneklem olarak belirlenen Kastamonu Arkeoloji Müzesi, Alacahöyük Müzesi ve Yozgat Nizamoğlu Etnografya Müzesi'nde bulunan eserlerin görsellerine ulaşılmış, alanyazın taranarak müzeyle eğitim ve görsel sanat eğitiminin iç dinamikleri, ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı ile ilişkilendirilerek müzeden bir öğretim ortamı olarak nasıl yararlanılabileceğine yönelik planlama yapılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Betimsel analiz, nitel verilerin daha önce belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı bir analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek 2011: 224). Bu çalışmada, incelenen alan yazından elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğine göre çözümlenmiştir. Çalışmanın alt amaçları temalara dönüştürülmüş, her bir temaya yönelik olarak kategoriler belirlenmiştir. Taslak temalar ve kategorilerin belirlenmesi aşamasından sonra bir alan uzmanının görüşüne başvurularak tema ve kategoriler kesinleştirilmiş, alan yazınla ilişkilendirilerek açıklanmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca müze rehberi kapağı ve çalışma sayfalarının hazırlanma sürecinde de alan uzmanı ile görüş alışverişinde bulunulmuş ve bunların müze ile eğitim uygulamaları için örnek olabileceğine kanaat edilmiştir.

Müzedeki incelemeler sonrasındaki sanatsal çalışma uygulaması için yine aynı alan uzmanıyla çalışılarak örneklem olarak belirlenen müzelerdeki eserlerin seçimi yapılmıştır. Sanatsal uygulamalar için pilot çalışma yapılan öğrencilere bu eserler gösterilmiş, her öğrencinin bir eseri seçmesinin ardından sanatsal çalışma süreci başlatılmıştır. Pilot çalışma ile öğrencilerin çeşitli müzelerdeki eserleri nasıl yaptıkları incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler fotoğraflanmış ve eserin orijinalinin fotoğrafı ile birlikte sunulurken açıklanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Müze Gezisi Öncesi Hazırlıklar

Müze gezisi öncesi hazırlıklar teması; izin işlemleri, araç temini, müze hakkında bilgilendirme, müze rehberi dosyası hazırlama kategorileri ile açıklanmıştır.

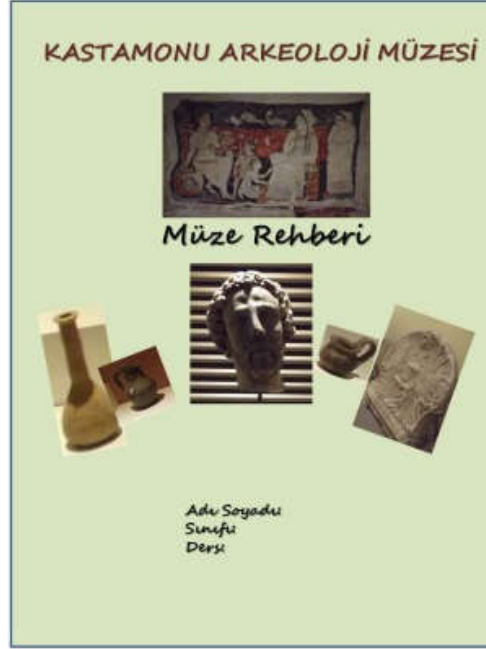
İzin İşlemleri: Müze gezisi okul dışı bir mekânda yapılacak etkinlikleri içermesi nedeniyle öğrencilerin müzeye ulaşımı ve okula geri dönme süreçleri izne bağlı olmaktadır. Bu nedenle öğretmenin müze gezisi öncesinde yapması gereken ilk işlem, gerekli izinlerin alınmasıdır. Okul ve Milli eğitim müdürlüğü kanalıyla alınacak resmi izinler ve velinin imzasının olduğu izin kâğıdı müze gezisi için mutlak gerekli belgelerdir ve alınması zorunludur.

Araç Temini: Sorusuz bir müze gezisi için gerekli olan koşullardan biri de araç teminidir. Bunun için, geziyi planlayan öğretmen, okul müdür yardımcısı veya okul müdürü, belediye ya da diğer kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurarak araç temini sağlayabilir. Böylelikle öğrencilerin herhangi bir ulaşım problemi yaşamadan müzeye ve sonrasında okula transferleri sağlanmış olacaktır.

Müze Hakkında Bilgilendirme: Öğrencileri müzeye götürmeden önce onları fikren hazırlamalı, geziyi açıklayarak müzede neler görebilecekleri hakkında bilgiler verilmelidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 86). Öğrencileri müze ile ilgili bilgilendirmek amacıyla öğretmenin daha önceden müzeyi ziyaret ederek müze hakkında yazılı ve görsel bilgiler edinmesi gerekir (Akt. Mercin, 2009: 214). Bu doğrultuda, öğretmenin; öğrencilerin müzede karşılaşacaklarını eserleri görmelerini sağlamak için, müzenin tarihçesi, müzede sergilenen eserlerin getirildikleri yerler ve genel özelliklerini içeren görsellerle desteklenmiş bir sunu hazırlaması yararlı olacaktır.

Müze Rehberi Dosyası Hazırlama: Müze gezisi öncesinde öğretmen tarafından her öğrenci için bir müze rehberi dosyası hazırlanması gereklidir. Müze rehberi dosyası, müze ortamındaki etkinliklerin verimli bir biçimde gerçekleşmesini kolaylaştırması bakımından önemlidir. Buyurgan ve Buyurgan (2007: 88), müze rehberi dosyanın ön sayfasında bir kapak tasarımı yapılmasının öğrencilerin ilgisini çekeceğini belirtmektedir. Ayrıca, gidilecek müzenin, öğrencinin ve dersin adının kapakta yer almasının da öğrencinin müzede etkinliklere yönelik motivasyonunu artıracığına değinmektedir.

Bu çalışma çerçevesinde, Kastamonu Arkeoloji Müzesine yönelik müze rehberi dosyasına için bir kapak tasarımı yapılmış ve tasarım aşağıda verilmiştir. Görsel sanatlar öğretmenin gezi yapmayı planladığı müzede bazı eserlerin görsellerinden yararlanarak bu tasarıma benzer çeşitli tasarımlar yapmasının öğrencilerin müzede çalışmalara katılımını kuvvetlendireceği düşünülmektedir.

Şekil 1: Müze Rehberi Kapağı

Müze rehberi dosyasının içerisinde; müzede nasıl davranılması gerektiğini içeren bilgiler, müzede dikkat edilmesi gereken kurallar, müzenin planı ve müze ortamındaki etkinlikler için kullanılacak çalışma sayfaları bulunmalıdır. Ayrıca müze rehberi dosyasında, öğrencinin müze ile ilgili istedikleri notları alıp, çizimler yapabilecekleri boş bir sayfanın da bulunmasında yarar olacaktır (Özsoy ve Alakuş, 2009:170). Bu çalışma için; bağlamsal sanat tarihi çalışma sayfası, sanat eleştirisi çalışma yaprağı ve çizim sayfası örnekleri hazırlanmış ve bu çalışma sayfaları ile yapılabilecek etkinlikler “müze ortamındaki etkinlik süreci” başlığı altında açıklanmıştır.

3. 2. Müze Ortamındaki Etkinlik Süreci

Müze ortamındaki etkinlik süreci teması; bağlamsal sanat tarihi etkinliği, sanat eleştirisi etkinliği ve çizim etkinliği kategorileri ile betimlenmiştir.

Baglamsal Sanat Tarihi Etkinliği: Etkili bir müze ile eğitim süreci için öncelikle öğrencilerin gezi sırasında gördükleri eserlere yönelik sanat tarihi bilgisinin verilmesi gereklidir. Böylelikle öğrenciler, eserin nerede, hangi dönemde, ne amaçla yapıldığı, neden sergilenmeye ve öğrenilmeye değer bir eser olduğuna yönelik düşünce geliştirebileceklerdir.

Sanat tarihi, görsel kültür eserlerini araştıran bilimsel bir alan olarak tanımlanır ve bitmiş bir döneme ait, sanat eserleri aracılığıyla kültürler ve insanlar hakkında bilgi edinmeye ve dünyanın her yerindeki görsel kültürün rolünü çok boyutlu olarak anlamaya çalışır (Stokstad ve Diğerleri, 1995: 32). Sanat tarihinin görevi, yalnızca geçmiş uygarlıkların sanat eserlerindeki güzellikleri arayıp bulmak değil; bu eserler arasında toplumsal, tarihsel değerler yansıtan karakterleri tespit etmektir (Yolcu, 2004: 76). Müzede yapılacak diğer etkinlikler için alt yapı oluşturması amacıyla öğrencilere, müzedeki eserlere ilişkin öğretmen veya müze görevlilerinin sanat tarihi bilgisi vermesi yararlı olacaktır.

Genel sanat tarihi bilgisinden sonra bağlamsal sanat tarihi etkinliği öğrencilerin geçmişle bugün arasında bağ kurmalarını sağlayacaktır. Nitekim bağlamsal sanat tarihi, bir eserin toplumsal ve tarihsel olaylarla bağlantısını anlama ve anlamlandırmayı içermektedir (Özsoy ve Alakuş, 2009: 169). Müzede bulunan eserlere ilişkin bilgilerin öğrenilmesi, bunların geçmişte kullanım alanlarının sorgulanması, bugünle bağlantı

kurulması, böylelikle geçmişe ait kültürün yorumlanmasını sağlamak amacıyla hazırlanan Bağlamsal Sanat Tarihi Çalışma Sayfası aşağıda yer almaktadır.

Sizce yandaki fotoğrafta görülen nesne nedir?

Hangi dönemde yapılmıştır?

Eseri yapan kişi bunu nasıl yapmış olabilir?

Yandaki fotoğraftaki modelin üzerindeki giysinin adı nedir?

Bu giysinin günümüzde kullanıldığını hiç gördünüz mü? Nerede ve ne zaman gördünüz?

Bu giysi geçmişte ne için kullanılmış olabilir?

Yandaki fotoğraf müzedeki hangi esere aittir?

Sizce bu eseri yapan kişi eseri yaparken neler düşünmüştür?

Şekil 2: Bağlamsal Sanat Tarihi Çalışma Sayfası

Bu çalışma kapsamında, Yozgat Nizamoglu Konağı Etnografya Müzesinde sergilenen eserlerden yararlanılmıştır. Müze gezisi yapacak öğretmenin, gidilecek müzede sergilenen eserlerden yola çıkıp yukarıdaki çalışma sayfasının içeriğine benzer bir içerik sunarak etkinliği gerçekleştirmesiyle öğrencilerin müzede bulunan eserlere yönelik bağlamsal sanat tarihi bilgisi kazanabilecekleri söylenebilir.

Sanat Eleştirisi Etkinliği: Sanat eserleri inceleme sanat eserine yönelik içsel ve dışsal ipuçlarının araştırılmasına dayanır (Özsoy, 2003: 173). Diğer bir ifade ile eserin biçimsel ve içerik olarak ne ifade ettiğini anlamayı hedefler. Sanat eleştirisi yapmayı öğretmek için, çeşitli yöntemler bulunmakla birlikte Feldman'ın ortaya koyduğu ve Mittler'in bir dizi soru ile geliştirdiği eğitsel eleştiri yöntemi en çok kabul gören ve kullanılan yöntemdir (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997). Betimleme, çözümlenme, yorumlama ve yargı basamaklarını içeren eğitsel eleştiri yönteminin betimleme basamağında, eserin ön planında bulunan sanatsal unsurların en ince detayına kadar belirlenmesi amaçlanır. Çözümleme basamağında, eserdeki sanatsal unsurların nasıl düzenlendiğine ilişkin düşünceler oluşturulurken yorumlama basamağında, sanatçının izleyiciye söylemek

istediklerine ilişkin sorulara yanıt aranır. Yargılama basamağında ise eserin neden değerli veya önemli olduğu tespit edilmeye çalışılır (Alakuş, 2009: 63-66; Boydaş, 2007: 43-47).

Öğrencilerin müzede bir eseri seçip onu derinlemesine incelemeleri eserle güçlü bir bağ kurmasını sağlayacaktır. Bu aşamada öğrencilere bireysel olarak çalışma süresi verilip müzeden bir eseri seçmeleri ve eleştirisini yapmaları sağlanmalıdır. Bu süreçte yapılacak etkinlik için yararlanılabilecek Sanat Eleştirisi Çalışma Sayfası aşağıda verilmiştir.

SANAT ELEŞTİRİSİ ÇALIŞMA SAYFASI

A- BETİMLEME

- 1) Sanat eserin adı nedir?
- 2) Bu eser ne zaman yapılmış olabilir?
- 3) Eserdeki nesnelere nelerdir? (ağaçlar, insanlar, hayvanlar, dağlar, nehirler, vb.)
- 4) Bu eser hangi teknikle yapılmıştır? (oyma, suluboya, kolaj, yağlıboya vb.)

B- ÇÖZÜMLEME

- 1) Eserde hangi şekiller etkin görünüyor (düz, eğri, diğerleri)
- 2) İlk baktığında en çok dikkatini çeken nedir?
- 3) Resim genelinde doku var mı? Varsa nerelerde doku kullanılmış?
- 4) Şekiller nasıl düzenlenmiş? (Birbirini tekrar eden şekiller var mı?)

C- YORUMLAMA

- 1) Sence bu eser ne anlatıyor?
- 2) Buradaki şekiller sana ne hissettiriyor?
- 3) Dokunsan ne hissedersin?
- 4) Nasıl bir tat alıyorsun?
- 5) Nasıl bir koku alıyorsun?
- 6) Nasıl bir ses duyuyorsun?
- 7) Semboller var mı? Varsa ne anlatıyor olabilir?
- 8) Bu çalışma bugün insanlara neyi ifade ediyor?

D- YARGI

- 1) Sizce bu eser güzel mi? Neden?
  - A) Gerçeğe uygun yapıldığı için,
  - B) Alışılmışın dışında renkler, şekiller kullanıldığı için,
  - C) Duyguları açığa vurduğu için,
  - D) Bir şeyler anlattığı için,
  - E) Diğer.....
- 2) Bu eserin sana en değerli ve anlamlı gelen yönü hangisidir?
- 3) Bu yapıt neyi amaçlıyor, neye hizmet ediyor?

Şekil 3: Sanat Eleştirisi Çalışma Sayfası

Estetik, sanatın genel anlamda doğası, kökeni, değerleri, işlevleri ve hedefleri ile ilgili bilgileri içerir. Sanat hakkında ön bilgileri ve tercihleri kazandırmaya ve soru sorarak düşündürmeye yönelir. Öğrencilerin sanat hakkında dikkatlice ve açıkça nasıl düşünceleri gerektiğini ve kendi fikirlerini tutarlı ve ikna edici bir şekilde nasıl ifade etmeleri gerektiğini öğretir (Rayala, 1995: 120). Yargılama basamağı, eserin değerine ilişkin kararın verildiği basamak olduğundan aynı zamanda eserin estetik değerinin de irdelenmesini sağlamaktadır. Sanat eleştirisi çalışma yaprağının yargı basamağındaki sorular ile öğrenciler, inceledikleri eserin kültürel alt yapısına yönelik farkındalık geliştirebilecek, aynı zamanda onun estetik değerine yönelik düşünceler oluşturabilecektir.

Çizim Etkinliği: Müze ortamındaki etkinliklerin diğer biri, öğrencilere, eleştirisi yapılan eserin çizimini yaptırmaktır. Müze rehberinde bulunan çizim sayfası, etkinliğin bu aşamasında kullanılmalıdır. Aşağıda, örnek bir çizim sayfası verilmiştir. Sayfanın üst kısmında, daha önce eleştirisi yapılan ve çizimi

gerçekleştirilecek eserin neden seçildiği ve beğenildiğine yönelik düşüncelerin yazılacağı bölüm, alt kısmında ise çizim alanı yer almaktadır.

MÜZEDE EN ÇOK BU ESERİ NEDEN SEVDİĞİNİ
AÇIKLAR MİSİN?

ESERİN RESMİNİ BU ALANA ÇİZER MİSİN?

ÇİZİM
ALANI

Şekil 4: Çizim Sayfası

Çizim sayfası ile yapılan etkinlik, öğrencilerin bir önceki etkinlikteki incelemelerinin verdiği düşünme gücüyle o eseri neden sevdiğini detaylı olarak açıklayabilmelerini sağlayacaktır. Çalışma sayfasıyla yapılan etkinlikler, öğrencilerin sanat eleştirisi etkinliğinde inceledikleri eseri beğenme nedenlerini ortaya çıkartması ve müze incelemesi sonrası sanatsal uygulamalara alt yapı oluşturması bakımından önemli görülmektedir.

3. 3. Müzedeki İnceleme Sonrası Sanatsal Uygulama Süreci

Müzedeki inceleme sonrası sanatsal uygulama süreci, malzemeleri belirleme ve sanatsal uygulamayı gerçekleştirme kategorileri ile açıklanmıştır.

Malzemeleri Belirleme: Görsel sanat eğitimi tümüyle araç gerece dayalı bir öğretim alanıdır. Gereçler, seçimlerinden kullanımına ve bir sanatsal çalışmaya dönüşümlerine kadar birçok bilgi ve becerinin öğrenilmesini gerektirir. Buna bağlı olarak da sanatsal öğrenme, özenle seçilen ve amaca uygun olarak kullanılan araç ve gereçle yakından ilgilidir (Kırıçoğlu, 2005:126). Müzeyle eğitim kapsamında, inceleme yapılacak müzedeki eserlerin yapısına bağlı olarak öğrencilerin yapacağı sanatsal uygulamalar için çeşitli boyalar, renkli kartonlar, oyun hamurları, kil ve çeşitli tekstil ürünleri gibi gereçler seçilebilir. Bu çalışma için ise kil ve akrilik boya kullanılmasının amaca uygun gereçler olduğu öngörülmüştür.

Sanatsal Uygulamayı Gerçekleştirme: Uygulama çalışmaları, öğrencilerin sanat tarihi, sanat eleştirisi ve estetik alanlarında oluşturdukları birikimlerini yaratıcılıkları ile bütünleştirerek sanatsal bir çalışma oluşturdukları alandır (Kırıçoğlu, 2005: 11). Uygulama, araç ve gereci uygun bir biçimde kullanarak güçlü bir anlatımı olan sanatsal bir form oluşturma sürecini içerir (Yolcu, 2004: 112- 115). Böylelikle öğrenciler, sanatsal uygulama sürecinde önce algılama, düşünme ve sonrasında da bunu yansıtmaya olanağı bulurlar.

Bu çalışma kapsamında, kültürün yeni nesillere aktarımında Kastamonu Arkeoloji Müzesi, Alacahöyük Müzesi ve Yozgat Nizamoğlu Etnografya Müzesinde bulunan eserlerden örnekler yer verilmiştir. Kastamonu Arkeoloji Müzesi koleksiyonundaki mermer heykeller, steller, çanak ve çömlekler, Alacahöyük Müzesi Sfenksli Kapıdaki kabartmalar, Yozgat Nizamoğlu Etnografya Müzesindeki porselen eserler öğrencilere yaptırılabilir örnek eserler olarak tespit edilmiştir. Seçilen örnek eserler, öğrenci çalışmaları ile birlikte sunulacak herhangi bir arkeoloji veya etnografya müzesindeki eserlerin öğrencilerce sanatsal uygulamasının yapılabileceğine dair kanıt oluşturma yoluna gidilmiştir.

Uygulama için belirlenen Kastamonu Arkeoloji Müzesindeki eserlerin görselleri Akca'nın (2013) Kültürel Varlıklarımızda İnovasyon'un Etkisi, Teknolojik Yeniliklerin Uygulanabilirliği, Çorum - Kastamonu Arkeoloji Müzeleri başlıklı yüksek lisans tezi için yaptığı ön çalışmalardan elde edilmiştir. Seçilen eserler ve öğrenci sanatsal çalışmalardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Şekil 5: Stel

Şekil 6: Öğrenci Çalışması

Şekil 5'te müzenin steller seksiyonunda sergilenen eserlerden biri görülmektedir. Roma dönemine ait mermerden yapılmış olan yuvarlak formlu, bitki motifleri ile bezenmiş bu eserin incelikli bir el işçiliğini yansıması bakımından etkili bir örnek olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 7: Pişmiş Toprak Testi

Şekil 8: Öğrenci Çalışması

Şekil 7'de müzenin üst katında camekânlı seksiyonlarda sergilenen Roma dönemi pişmiş topraktan yapılan testiler görülmektedir. Dönem özelliklerini yansıması bakımından bu testilerin ilginç formlarının da kültürel özellikleri yansıttığı ve üç boyutlu sanatsal uygulamalara uygun bir form olarak değerlendirilmiştir.

Alacahöyük Müzesine yönelik sanatsal uygulama örnekleri için, Alacahöyük'teki Sfenksli Kapıda bulunan Hitit uygarlığına ait rölyeflerden ve öğrencilerin yaptığı sanatsal çalışmalardan iki örnek aşağıda verilmiştir.

Şekil 9: Alaca Höyük Sfenksli Kapı Batı Kulesi,

Şekil 10: Öğrenci Çalışması

Boğa/Fırtına Tanrısı ve Tapınma Sahnesi

Şekil 9 Alaca Höyük Sfenksli Kapı Batı Kulesi, Boğa/Fırtına Tanrısı ve tapınma sahnesinin betimlendiği bir rölyef, Şekil 10 ise ilgili rölyeften yola çıkılarak yapılan öğrenci çalışmasını yansıtmaktadır. Batı kulesinde kapıya yakın köşeden itibaren kült töreni sahneleri başladığı bu rölyefin Hititlerin kültürünü yansıtan bir örnek olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 11: Alaca Höyük Sfenksli Kapı

Batı Kulesi Akrobatlar Ortostati

Şekil 12: Öğrenci Çalışması

Şekil 11'de Alaca Höyük Sfenksli Kapı Batı Kulesi Akrobatlar Ortostati'nı gösteren bir rölyef yer almaktadır. Sfenksli Kapı'nın batı kulesine, ait ilk kabartma dizisinde, girişe göre beşinci sırada bulunmuş olan ortostat üzerinde üç kişinin bulunduğu bir kompozisyondur. Şekil 12'de kil tablet üzerine öğrenci sanatsal çalışmasında bu sahnenin yeniden yorumlanmasını göstermektedir.

Nizamoğlu Konağı Etnografya Müzesine yönelik uygulamalar için müzedeki eserlerin görselleri Gümüş'ün (2013) Etnografya Müzelerinde Sergileme ve Teşhirin Hikâyesi (Ankara, Çankırı, Eskişehir, Yozgat Etnografya Müzeleri Örneği ile) başlıklı yüksek lisans tezinden alınmıştır. Seçilen eserler ve öğrencilerin sanatsal çalışmalarından bazı örnekler aşağıda verilmiştir. Müzenin eski kapılarındaki kabartmalar ve müzede sergilenen 19. yy. Osmanlı İmparatorluğu dönemi seramikleri, kahve ve baharat kapları ortaokul öğrencilerine yönelik yaptırılabilir eserler olarak tespit edilmiştir.

Şekil 13: Porselen Demlik

Şekil 14: Öğrenci Çalışması

Şekil 13'te müzenin porselen eserler seksiyonunda teşhir edilen 19. – 20. yüzyıllara ait Osmanlı dönemi porselen demlik görülmektedir. Ana formda beyazın kullanıldığı bu eserin yan yüzeyinde yeşil, kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı stilize edilmiş çiçek motifleri yer almaktadır. Şekil 14'de de öğrencinin bu eseri ve süslemelerini yorumlayışı görülmektedir.

Şekil 15: Porselen Kâse

Şekil 16: Öğrenci Çalışması

Şekil 15'de müzenin porselen eserler seksiyonunda teşhir edilen 19. – 20. yüzyıl Osmanlı dönemine ait seramik bir kâse görülmektedir. Şekerlik olarak işlev gördüğü düşünülen kâsenin içi yeşil sırla kaplanmış, dış yüzeyi ise ters yönlü olarak düzenlenmiş üçgenlerle biçimlendirilmiştir. Zemininde kızıl kahvenin kullanıldığı kâse, krem renginin kullanıldığı ince bordür ve küçük çemberlerle bezenmiştir. Bu esere ilişkin öğrencinin yorumunu yansıtan sanatsal çalışma Şekil 16'da görülmektedir.

Yukarıdaki öğrenci sanatsal çalışmaları, pek çok çeşitli arkeolojik ve etnografik eserlerin öğrencilerce yapılabileceğine kanıt oluşturmaktadır. Arkeoloji ve etnografya müzelerine yönelik öğrencilerin keyifle çalışabileceği gereçlerle bütünleştirilen sanatsal uygulamalarının öğrencinin eseri yapan sanatçı (zanaatkar) ile empati kurarak kültürü içselleştirmesinin yolunu açabileceği söylenebilir.

4. Sonuç

Müzeyle eğitim, müzelerin dünyası ile eğitim dünyasını kapsayan bir alandır. Müze ile eğitimin gelişmeye başlaması, müze eğitimcilerinin kendine güvenini ve deneyimlerini artırmış, müzelerin sergileme yöntemlerinin eğitim açısından iyi sonuçlar vermediğinin görülmesine ve müzelerde eğitime yönelik yeni projelerin üretilmesine öncülük etmiştir (Hooper- Greenhill, 1999: 20). Türkiye'de ise bazı resmi ve özel müzeler, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak müzelerinde eğitim ortamları sağlasa da bu uygulamalar yaygın ve yeterli düzeyde değildir (Salbacak, 2011). Eğitimler gözetiminde ve özel alanda gerçekleştirilen, eserin yapım malzemesi, işleyişi hakkında bilgi edinme sonucu katılımcının haz ve heyecan duymasını sağlayan hands-on uygulamalarına dayalı etkinliklerin (Yavuzoğlu Atasoy, 2000: 56) yapılabileceği alanların Türkiye'deki çoğu müzede olmaması müze içi etkinliklere yeteri kadar yer verilemeyeşine neden olarak görülmektedir (Kaya Koçak, 2010). Elbette ki her müzede öğrencilerin sanatsal çalışmalarını gerçekleştirebilecekleri eğitim atölyelerinin olması ideal olan bir durumdur. Ancak var olan koşullardan en iyi nasıl yararlanılabilir düşüncesine odaklanılarak, bu çalışma kapsamında hazırlanan müzeyle eğitim önerisinin bağlamsal sanat tarihi ve sanat eleştirisi ve çizim etkinliklerinin müze ortamında, sanatsal uygulamayı gerçekleştirme sürecinin de okul ortamında yapılabileceğine dair görüş ortaya konmaya çalışılmıştır.

Eğitimde müzeleri kullanırken, çocukların yaratıcılığını tetikleyen tekniklerin kullanılmasına, onların başkaları ile birlikte ya da yalnız çalışmalarını için ortam hazırlanmasına ve incelenecek esere yoğunlaşmasına dikkat edilmelidir (Gartenhaus, 2000: 37). Bununla birlikte, bütün müzeyi keşfetmek fikrinin yerine müzede bir koleksiyon üzerine yoğunlaşmak daha verimli sonuçlar doğurabilmektedir (Seidel ve Kenneth, 1999). Hazırlanan bu müzeyle eğitim önerisinin; bağlamsal sanat tarihi etkinlikleriyle öğrencilerin yalnız çalışabileceği ortam hazırlanırken sanat eleştirisi etkinliği ile öğrencinin incelenecek esere yoğunlaşabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çizim etkinliklerinin gerçekleşeceği süreç, öğrencinin bir koleksiyona ait bir esere yoğunlaşmasını sağlayarak müzeyle eğitimi verimli yapabilecektir.

Görsel sanatlar eğitiminin iç dinamikleri, kültürün aktarımını sağlamada onu en elverişli disiplinlerden biri yapar. Kültürel mirasa değer veren ve onu koruyan bireylerin yetişmesinde okulöncesinden başlayarak verilecek kültürel çalışmalara dayalı görsel sanatlar eğitiminin işlevsel bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında arkeoloji ve etnografya müzeleri kültürün yeni nesillere aktarımında bir eğitim ortamı olarak değerlendirilerek ortaokul görsel sanatlar dersi kültürel miras öğrenme alanını ile ilişkilendirilen bir müze yoluyla eğitim önerisi geliştirilmiştir. Geliştirilen müze ile eğitime yönelik etkinlik süreçlerini içeren çalışmalar için Kastamonu Arkeoloji Müzesi, Alacahöyük Müzesi ve Yozgat Nizamoglu Etnografya Müzesi'nde bulunan eserlerden yola çıkılarak örnekleme ve açıklama yoluna gidilmiştir. Türkiye'nin farklı coğrafyalarında bulunan ve küçük ölçekli denebilecek müzelere dikkat çekmek ve kültürün yeni nesillere aktarımında her ölçekteki müzelerden yararlanılabileceği bu müzelerin seçilmesindeki amaç olmuştur.

Akmehmet (2008), müze ortamındaki öğrenmenin etkililiğinin artırmak için müzelerin nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Ortaokul görsel sanatlar dersine yönelik

hazırlanan bu müze ile eğitim planlaması ile öğrencilerin; geçmişten bugüne uzanan kültür ve sanatı tanıyabilecekleri, edindikleri bilgiler ve geliştirdikleri düşünceler ile tanıdıkları kültürde var olan eserleri derinlemesine inceleyerek değer verme yetisi kazanacakları söylenebilir. Planının müze incelemesi sonrası sanatsal uygulamaları kapsayan çalışmalar ise onlara, tarihten gelen bir esere elleriyle yeniden hayat vermenin keyfini tattırarak, böylelikle eserle duygusal bir bağ kurmasını sağlayabilecektir.

Akyürek (2011), öğrencilerin müzelerde etkinliklerde bulunmadıkları, pasif oldukları ve üzerinde yaşadıkları topraklarda başka uygarlıkların yaşadığına tanıklık etmediklerini, planlı bir müze etkinliği sonunda ise öğrenciler yaşamış oldukları yeni tecrübe ile müze ve tarihi eser hakkında, bilgilerini, görüşlerini genişlettiklerini ifade etmektedir. Durmuş ise (2011) öğretmenlerin görsel sanatlar dersinde müze eğitimiyle ilgili olarak var olan görsel sanatlar dersi kılavuz kitabının yetersiz kaldığını, müze eğitimi ile ilgili kaynak ve materyal sıkıntısı çektiklerine dikkat çekmektedir. Bu çalışma kapsamında hazırlanan müze ile eğitim önerisinin içeriği, araştırmacılar tarafından ziyade uygulayıcı olan öğretmenlere kılavuz olabilecek biçimde oluşturulmuştur.

Arı (2010) araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin müze bilinci öğrenme alanını önemli ve gerekli görmelerine karşın bu alana yönelik kendilerini bilgi ve uygulama anlamında yeterli bulmadıklarına işaret etmektedir. Demirci'nin (2009) araştırması ise Türkiye'den seçilen örneklemdeki sınıf öğretmenlerinin kültürel öğelerin öğretiminde müze gezilerinin önemli etkilerinin olacağını düşündüklerini ancak uygulamada müze ziyaretlerine pek fazla yer vermediklerini ortaya çıkarmıştır. Bu durumun yasal işlemlerin çok uğraştırması, sorumluluğun çok fazla olması, ulaşım ve maddi problemlerden kaynaklandığı belirtilmektedir. Her iki araştırma sonucu, öğretmenlerin müzelerden eğitim ortamı olarak yararlanılmasına yönelik olumlu tutum sergilemekle birlikte çeşitli nedenlerden dolayı müzelerden yararlanılmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin bu olumlu tutumlarını eyleme geçirmek, özellikle kültür eğitimi için başta arkeoloji ve etnografya müzeleri olmak üzere çeşitli müzelerden etkin olarak yararlanılmasını sağlayan müze-okul-öğretmen işbirliğine dayalı projelerin hayata geçirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akça, E. (2015). *Kültürel Varlıklarımızda İnovasyon'un Etkisi, Teknolojik Yeniliklerin Uygulanabilirliği, Çorum - Kastamonu Arkeoloji Müzeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Akmehmet, T. K. (2008). Müzelerin Tarih Öğretiminde Nesne Merkezli Eğitim Etkinlikleriyle Kullanılması ve İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 180(4), 50-67.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Yeri ve Yeni Bir Aday Önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* 9(1), 81-106
- Akyürek, T. (2011). *İlköğretim 1. Kademe Görsel Sanatlar Dersinde Müze Eğitiminin Tarih ve Kültür Bilinci Oluşturmasındaki Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alakuş, A. O. (2009). Çok Alanlı Sanat Eğitiminin Yöntemi (ÇASEY). L. Mercin ve A. O. Alakuş (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* içinde (ss. 61-83). Ankara: Pegem.
- Arı, Ç. (2010). *Müze Bilinci Öğrenme Alanı Etkinliklerinin Gerçekleşebilirliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Artut, K. (2007). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Boydaş, N. (2007). *Sanat Eleştirisine Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Buyugan, S. ve Buyurgan U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Çalışma Raporu.
- Demirci, M.T. (2009). *Kültürel Öğelerin Öğretiminde Müze Gezilerinin Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Durmuş, F. (2011). *Görsel Sanatlar Dersinde Müze Bilinci Kazandırılması Amacıyla İllüstrasyon Tekniğinden Yararlanılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Erdoğan, İ. (1995). Öğretimde Müzenin Yeri. *Yaşadıkça Eğitim*. S:39.
- Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı Düşünme ve Müzeler*. Ruhisar Mergenci, Bekir Onur (Çev). Ankara: AÜ Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları No:7.

- Gümüş, E. (2013). *Etnografya Müzelerinde Sergileme ve Teşhirin Hikâyesi* (Ankara, Çankırı, Eskişehir, Yozgat Etnografya Müzeleri Örneği İle). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bozok Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Güvenç, Bozkurt (1997). *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Hooper-Grenhill, E. (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*. Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı (Çev). Ankara: AÜ Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları No:4.
- Journet, N. (2009). *Evenselden Özele Kültür, Kültür Nedir?* Yümni Sezen (Çev) İstanbul: İz.
- Kaya Koçak, S. (2010). *İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Dersindeki Müze Etkinliklerine Yönelik, Öğrenci, Öğretmen ve Müze Yetkililerinin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kırıçoğlu, O. T. ve Stokrocki, M. (1997). *İlköğretim Sanat Öğretimi*. Ankara: Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pagem Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2014). *Sanat Bir Serüven*. Ankara: Pagem Yayıncılık.
- KTB (1983). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.
- MEB (2013). İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı.
- MEB (2008). İlköğretim 1-8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim.
- MEB (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu.
- Mercin, L. (2009). Müze Eğitimi. L. Mercin ve A. O. Alakuş (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi içinde* (ss. 211-233). Ankara: Pegem Akademi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Selahattin Turan (Çev Ed.) Ankara: Nobel.
- Özsoy, V. ve Alakuş, A. O. (2009). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri (Resim-İş Eğitimi)*. Ankara: Pagem Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Önder, M. (1999). *Türkiye Müzeleri*. İstanbul: İş Bankası.
- Rayala, M. A. (1995). *Guide to Curriculum Planing in Art Education*. Madison, Wisconsin: Wisconsin Department of Public Inctruction.
- Salbacak, Z. (2011). *Müze Eğitimi Alanında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin ve Bitirme Projelerinin Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- San, İ. (2008). *Eğitim ve Müze Semineri*. Ankara: Kök.
- Seidel S. ve Kennth H. (1999). *Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik*. Bahri Ata (Çev). Ankara: AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- Shaw, W. M. K. (2004). *Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi Osmanlı Müzeciliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stokstad, M. ve Diğerleri. (1995). *Art History*. New York: A Times Mirror Company.
- Yavuzoğlu Atasoy, N. (2000). Müze Eğitiminde Etkin Bir Uygulama Hands-on. V. Müzecilik Semineri. İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Yayınları.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

